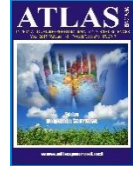

ATLAS INTERNATIONAL REFEREED JOURNAL ON SOCIAL SCIENCES

ISSN:2619-936X

Article Arrival Date:28.07.2018

Published Date:17.10.2018

2018 / October

Vol 4, Issue:13

Pp:1029-1041

Disciplines: Areas of Social Studies Sciences (Economics and Administration, Tourism and Tourism Management, History, Culture, Religion, Psychology, Sociology, Fine Arts, Engineering, Architecture, Language, Literature, Educational Sciences, Pedagogy & Other Disciplines in Social Sciences)

61-72 AYLIK KORUNMAYA MUHTAÇ OLAN ÇOCUKLARIN VE AİLESİYLE BİRLİKTE YAŞAYAN ÇOCUKLARIN AHLAKİ DEĞER YAPILARI ÜZERİNE KARŞILAŞTIRMALI BİR ÇALIŞMA¹

A COMPARATIVE STUDY ON MORAL VALUES OF 61-72 MONTH-CHILDREN IN
NEED OF PROTECTION AND CHILDREN LIVING WITH THEIR PARENTS

Elif YORGUN YASAR

Öğretmen, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı E-mail: yorgun1992@hotmail.com, Ankara/Türkiye

Doç. Dr. Saide ÖZBEY

Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, İlköğretim Bölümü, Okul Öncesi Öğretmenliği Anabilim
Dalisaideozbey@gmail.com, Ankara/Türkiye

ÖZET

Araştırma okul öncesi eğitim kurumuna devam eden 61–72 aylık çocukların ahlaki değer yapılarının korunmaya muhtaç olup olmama durumları, cinsiyetleri ve kardeş sayılarına göre incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırma ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın evrenini 2015- 2016 eğitim-öğretim yılında Ankara ilinde çocuk evlerinde kalan 61–72 aylık korunmaya muhtaç çocuklar ve Ankara Keçiören ilçesinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilkokulların anasınıflarına, resmi bağımsız anaokullarına ve özel anaokullarına devam eden, ailesi ile birlikte yaşayan 61–72 aylık okul öncesi dönem çocukları oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini evrenden basit tesadüfi örnekleme ile seçilen 356 çocuk ve çocuk evlerinde kalan 48 çocuk (evrenin tamamı) oluşturmaktadır. Araştırmada, “Genel Bilgi Formları” ve “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Çocukların “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanların karşılaştırılmasında ilişkisiz ölçümlerde t testi; cinsiyetlerine göre karşılaştırılmasında Mann Whitney U testi; kardeş sayılarına göre karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Araştırma sonucunda, çocukların “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanların ailesi ile birlikte yaşayan çocuklar lehine anlamlı farklılık gösterdiği saptanmıştır ($p<0,05$). Cinsiyet değişkenine göre çocuk evinde kalan çocukların ahlaki değer puanları arasında anlamlı farklılık bulunmamakta ($p>0,05$); ailesi ile birlikte kalan çocuklarda ise kız çocukların lehine anlamlı farklılık bulunmaktadır ($p<0,05$). Kardeş sayısı değişkenine göre, her iki grubun ahlaki değer puanları arasında anlamlı farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Anahtar Sözcükler: Okul Öncesi Eğitim, Ahlaki Değer, Çocuk Evleri, Korunmaya Muhtaç Çocuk

ABSTRACT

The study was conducted to investigate the moral values of children aged 61-72 months, according to whether they are in need of protection or not, their gender and number of siblings. The research is in relational screening model. The universe of the research consists of 61-72-month children who are in need of protection and live in children's homes in Ankara province and 61-72 months old preschool children who live with their parents and attend kindergartens, official independent kindergartens and private kindergartens of the primary schools affiliated to the Ministry of National Education in the province of Ankara, Keçiören in 2015-2016 academic year. The sample of the study consists of 356 children selected by simple random sampling from the universe and 48 children (the entire universe) living in children's homes. In this study, “General Information Forms” and “Scale for Determining Moral Values” were used. T-test was used to compare the scores children got from the “Scale for Determining Moral Values”, Mann-Whitney U test was used to compare them according to their genders and Kruskal Wallis test was used to compare them according to their number of siblings. As a result of the research, it was found that the scores children got from the “Scale for Determining Moral Values” showed significant differences in favor of the children living with their parents ($p<0,05$). According to the gender variable, while there was no significant difference between the moral values scores of children living in the children's house ($p>0,05$), there was a significant difference in favor of female children living with their parents ($p<0,05$). According to the number of siblings, there was no statistically significant difference between moral values scores of both groups ($p>0,05$).

Keywords: Preschool Education, Moral Values, Children's Homes, Children in Need of Protection

¹ Bu çalışma, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü bünyesinde Doç. Dr. Saide Özbey danışmanlığında Elif Yorgun Yasar'ın 23.05.2017 tarihinde sunulan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

1. GİRİŞ

Okul öncesi dönemindeki çocuklar için ahlaki değer davranışlarının gelişimi son yıllarda dikkat çeken konulardan birisi olmaya devam etmektedir. Tüm gelişim alanları açısından kritik dönem olan bu süreçte sosyalleşmenin sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilmesi için başta aile ve okul olmak üzere çocuğun etkileşimde bulunduğu diğer sosyal ortamlar da önem kazanmaktadır. Çocuklar içinde yaşadığı toplumun ahlaki değerlerini yaşantıları sırasında model alarak öğrenirler. Her toplumun kendine özgü değer davranışları bu süreçte gelişmektedir. Evrensel olarak belirlenen ahlaki değerleri de çocuk ilk sosyal çevresinden edinmektedir. 1995 yılında ABD’de hazırlanan ve dünyanın birçok ülkesinde okul öncesi dönem çocuklarına uygulanan programda ele alınan ahlaki değerler işbirliği, özgürlük, mutluluk, dürüstlük, alçak gönüllülük, sevgi, barış, saygı, sorumluluk, sadelik, hoşgörü ve bütünlük gibi belirlenmiştir. Bu süreçte çocuk etkileşim halinde olduğu toplum içindeki yetişkinleri rol model almaktadırlar. Çocuklar toplumsal kuralları ve değerleri anne-baba ve eğitimcilerle birlikteki yaşantıları yoluyla benimsemektedirler (Aydın ve Gürler, 2014, s.22; Gül, 2013; Kozan, 2012; Tillman & Hsu, 2000; Aktaran: Oruç, 2010).

Değerler bireyin varlığını anlamlandıran düşüncelerini ve davranışlarını bütünleştiren kişiliğin yapı taşlarını oluşturmaktadır. Değerler bireyi içinde bulunduğu toplumun bir parçası haline getiren, bireyin tutum ve hareketlerine yansıyan kültürel öğelerdir (Özbey,2009). Çocukların kendine güvenen, kendini doğru şekilde ifade edebilen bireyler olarak yetişmesi, sorumluluk sahibi, çevreye duyarlı, saygı, sevgi, barış, nezaket, adaletli olma, dürüstlük vb. değerlerin kazandırılmasında aileler, eğitimciler ve çocuğun etkileşimde bulunduğu diğer sosyal çevreler, bu konuda duyarlı olmak ve çocukların en iyi şekilde geleceğe hazırlanmasını sağlamak sorumluluğundadırlar (Yaka, Yalçın ve Denizli, 2014). Çocukların seçimlerini doğru olandan yana yapmaları aldıkları eğitimin kalitesi ile örtüşmektedir. Hangi davranışın iyi veya kötü olduğu eğitimle öğretilir. Aydın (2006), “eğitim bir bina ise değerler onun tuğlalarıdır” benzetmesi ile bu iki olgunun birbiriyle ilişkisine dikkat çekmiştir (Arabacı ve Akgül, 2013; Dirican, 2013; Karatay, 2011; Koşay, 2013) .

Çocuğun değer eğitiminin ilk başladığı kurum çocuğun içine doğduğu ailesidir. Aile, çocuğun ahlak eğitiminde en önemli kurumdur ve en aktif rol modeller aile ortamında çocuğa sunulmaktadır. İnfomal eğitimin merkezi olan aile, ahlaki duyguların uyandırılması, uygulanması ve ahlaki değerlerin kazandırılması görevine sahiptir. Aile içerisinde çocuk, farklı yollarla kazanması gereken değerler konusunda yönlendirilmektedir. Aile ortamı bireylerin kişilik oluşumunda etkili olan yerdir. Sadece kişilik değil, psikolojik ve bedensel gelişiminde de önemli rol oynamaktadır. Çocuğun sağlıklı aile ilişkilerinden yoksun kalması, onun duygusal ve zihinsel gelişimini olumsuz biçimde etkileyebilmektedir (Aydın, 2006; Erkan, 1995; Yazıcı, 2013) .

Anne babaları ile yaşama hakkı ellerinde olmayan ve bu durumdan ötürü sevgi açlığı çeken, suça itilen, eğitim hakkını en az alabilen, en çok sömürülen, en kötü beslenen, çalıştırılan, uyuşturucu madde ve alkollü içecekler kullanmaya sürüklenen çocuklar korunmaya muhtaç çocuklar grubunda görülmektedir (Şenocak, 2005; Yörükoğlu, 2007).Korunmaya muhtaç çocuklar;

24.5.1983 tarihinde kabul edilerek 27.5.1983 tarih ve 18059 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan 2828 sayılı SHÇEK Kanunu’nun 3. Maddesinin b bendinde; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup;

1. Ana veya babasız, ana ve babasız,
2. Ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan,
3. Ana ve babası veya her ikisi tarafından terk edilen,

4. Ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır.

Aile ortamından uzak kalan ve korunma ve bakım altında olan çocukların içinde bulunduğu dezavantajlı durumlardan en az zararla çıkıp topluma kazandırılmaları için ülkemizde korunmaya muhtaç çocukların şartlarıyla ilgili çalışmalar sürmektedir. Çocuklara aile ortamına benzer yaşam koşullarında çok yönlü destek hizmetleri sunulmaya çalışılmaktadır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu ve 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile yasal olarak güvence altına alınan korunmaya muhtaç çocuklar yaşlarına ve durumlarına göre farklı hizmet modellerine yönlendirilmektedirler. Bu hizmet modellerinden birisi de çocuk evleridir.

Çocuk evleri, 0–18 yaş arası 5 ila 8 çocuğun kaldığı, her ilin sosyal, kültürel açıdan çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde tercihen il merkezinde, okul ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde sağlanan bakım modelidir. Çocuk evlerinde kalacak çocuklar belirlenirken çocuklar arasında cinsiyet, yaş, kardeş olma, koruyucu aile veya evlat edindirme hizmetine uygun olup olmama durumları değerlendirilir. Aynı evde kalması uygun olan çocuklarda 3 yaş farkından fazla yaş olmamasına dikkat edilir (Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik, 2008).

Çocuk evi sistemi ile çocukların, diğer kurum bakım yöntemlerine nazaran daha toplum ile iç içe olmaları sağlanmaktadır. Kışla tipi kurum bakımında büyüyen yetişkinlerin birçoğunu sorumluluk vs. davranışlar konusunda desteklenememekte; çocuk evi sisteminde çocuklar ile bireysel ilgilenilerek sorumluluk, paylaşma, özgüven, yardımlaşma, nezaket, saygılı olma gibi davranışları daha kalıcı hale getirmek için uygun ortamlar sağlanmaktadır. Kurumların, koğuştan tipinden oda sistemine ve daha az çocuğun barındığı sistemlere dönüştürülmesi ile kurulan ilişkilerin sıcak olması sağlanmaktadır. Çocuklara komşuluk ilişkileri, alışveriş alışkanlıkları kazandırılmakta ve çocuk evini kendi evi gibi benimseyerek huzurlu bir ortamda yetiştirilmeleri hedeflenmektedir. Çocuklar toplumla iç içe olmalarından dolayı toplumsal normları öğrenip onlara uygun yaşamak konusunda daha aktif desteklenebilmektedirler. Çocuk evlerinde 5 ila 8 çocuk kalmaktadır ve bu çocuklar ile beraber üç bakım elemanı düzenli olarak kalmaktadır. Bakım elemanları nöbet sistemiyle çalışmaktadır ve bu bakım elemanlarının mümkün oldukça değişmemesi sağlanmaktadır. Çocuklar ile ilgilenen bakım elemanlarının kalıcılığının sağlanması ile çocuklarda güven duygusu, bağlanma duygusu desteklenmektedir. Çocuklarla ilgilenen personellerle kurdukları güven ilişkisi, psikososyal ve ruhsal gelişimlerini olumlu etkilemektedir. Bakım elemanları göreve başlamadan önce ve sonrasında aldıkları hizmet içi eğitimler ile de çocuk gelişimi ve çocuklarla iletişim konularında desteklenmektedirler. Evlerde kalan çocuk sayısının az olmasının sonucu çocuklar ile daha fazla bireysel ilgilenilerek kişisel farklılıklarına uygun şekilde olumlu davranışların kazandırılması mümkün hale gelmektedir. Ayrıca yaş ve cinsiyete bakılmadan kardeşlerin ayrılmayarak birlikte yaşamaları sağlanmaktadır. Bu kardeşlerin birbirine olan bağlılığını güçlendirmektedir. Çocukların evde yaşayan diğer çocuklarla ortak paylaşımlarda bulunmaları, aralarındaki bağı güçlendirmekte ve birbirlerini sahiplenip desteklemeleri beklenmektedir. Çocuğun yüksek yararı gözetilerek aile odaklı çalışmalar ile de çocukların izinli gidip gelmeleri, ziyaret edilmeleri sağlanmaktadır. Çocuk sayısının az olmasından dolayı ziyaret ve izin durumlarının çocuklar üzerindeki etkileri daha sağlıklı gözlemlenebilmektedir. Bu şekilde uygun olan durumların değerlendirilerek korunma kararı kaldırılarak aileye dönme odaklı çalışmaların daha sağlıklı olması gerçekleştirilmektedir (Akbulut, 2006; İnce, 2013; Nalbant, 2016; Yazıcı, 2011).

Korunmaya muhtaç çocuklar için bu şartlarda sağlıklı aile ortamına benzer ortamlar düzenlenmesi ile kişilik gelişimleri üzerinde pozitif etkilerin oluşması beklenmektedir. Çocuk evlerinde az sayıda çocuğun bakımının gerçekleştirilmesi ile bu sağlıklı ortam oluşturmaya çalışılmıştır. Dışarıdan bakılmasıyla çocuk evi olarak anlaşılmaması mümkün olmayan bu evlerde çocukların toplum tarafından etiketlenmesinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Çocukların kaldıkları evlerin sabit olması aidiyet duygusunu geliştirmesi açısından önemlidir. Evler açılırken gerek fiziki şartlarının yaş grubuna uygunluğu gerekse hastane, okul vs. kullanım alanlarına yakınlığı dikkate alınmaktadır. Yaş grubu yakın kardeşlerin beraber kalmasının sağlanması da kardeşler arası bağın desteklenmesini sağlamaktadır. Bununla birlikte çocuk evlerinde yetersiz görülen ve desteklenmesi gereken yönlerde mevcuttur. Söz konusu uygulamada temel amaç birebir mümkün olmamakla birlikte sıcak ve sağlıklı ilişkilerin bulunduğu aile ortamına benzeyen bir yaşam biçimi ile çocuklara tüm gelişim alanları açısından destekleyen yaşam olanakları sunmaktır. Ancak sunulan bu imkânların yetersiz olduğu ya da desteklenmesi gereken noktaların araştırılarak ortaya konulması ve söz konusu noktalardaki eksiklik/yetersizlikler için alternatif çözümler üretilmesi gerekmektedir.

Bu nedenle bu araştırma, korunmaya muhtaç olan ve çocuk evlerinde kalan 61-72 aylık çocukların ve ailesiyle birlikte yaşayan 61-72 aylık çocukların ahlaki değer yapıları üzerine karşılaştırmalı bir çalışma yapmak amacıyla planlanmıştır. Çocuk evi sisteminin çocuklarda hangi davranışları etkilediğini ortaya koymak ve çıkan sonuçlar doğrultusunda da koşulların geliştirilmesine yönelik önerilerde bulunmak amaçlanmıştır. Yapılan literatür taramasında korunmaya muhtaç çocuklar ile ilgili olan araştırmaların çoğunda büyük yaş grubuyla çalışmaların yoğunlukta olduğu görülmektedir (Berens ve Nelson, 2015; Cebe, 2005; Gibbons, 2007; Güçray, 1989; Gürvardar, 2001; Kaler ve Freeman, 1994; Şenocak, 2005; Turan, 2003; Yalçın, 2011; Yazıcı, 2013). Yapılan araştırmaların aksine bu çalışmada 61- 72 aylık çocuklar ile çalışılmıştır ve Ankara örnekleminde bu konuda bu yaş grubunda olan çocuk evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocuklarla yapılan ilk çalışma olması açısından önem taşımaktadır.

2.Yöntem

Araştırmada genel tarama modellerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkinin tanımlanması nedeniyle korelasyonel araştırmalar, betimsel araştırmaların bir türü olarak nitelenirler. Korelasyonel olarak da adlandırılan ilişkisel tarama modellerinde iki ya da daha fazla değişkenin birlikte değişimi incelenmektedir (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2010). Bu araştırmada korunmaya muhtaç çocuklar ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların ahlaki değer yapıları arasındaki ilişki incelenmiştir.

2.1.Örneklem

Araştırmanın örneklemini Ankara ili Keçiören ilçesinde ailesi yanında yaşayan ve İlköğretimlerin Anasınıfına, Bağımsız Anaokullarına ve Özel Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına devam eden ve basit tesadüfi örneklem formülü ile belirlenen 61- 72 aylık 356 çocuk ve Ankara ilinde çocuk evlerinde kalmakta olan 61-72 aylık 48 korunmaya muhtaç çocuk (evrenin tamamı) oluşturmaktadır.

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmanın verileri; “Kişisel Bilgi Formları” (Ek. 1 ve Ek. 2) ve “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği” ile toplanmıştır.

Kişisel Bilgi Formları: Araştırma kapsamında hem çocuk evlerinde kalan hem de ailesiyle birlikte yaşayan çocukların özellikleri belirlendiği için iki farklı “Kişisel Bilgi Formu” hazırlanmıştır. Çocuk evlerinde kalan çocuklar için cinsiyet, kardeş sayısı vb. demografik özelliklere yönelik bilgiler yer almaktadır.

Ailesiyle birlikte yaşayan çocukların “Kişisel Bilgi Formu” ise çocukların cinsiyetine, kardeş sayısına vb. demografik özelliklere ilişkin bilgilerden oluşmaktadır.

Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği: Okul öncesi dönem çocuklarının ahlaki değer yapılarını belirlemek amacıyla Öztürk (2011) tarafından geliştirilen “Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği” kullanılmıştır. Ölçeğin geliştirilme sürecinde alan yazın doğrultusunda öncelikle sekiz alt boyut belirlenmiş ve her bir alt boyut için maddeler oluşturularak toplam 110 maddeden oluşan madde havuzu için uzman görüşüne başvurulmuştur. Kapsam geçerliği çalışmasında beş akademisyen ve iki okul öncesi öğretmeni olmak üzere yedi uzmanın görüşlerine başvurulmuştur. Maddeler 5’li likert tipinde derecelendirilmiştir. Uzman değerlendirmesi sonucunda yapılan düzenleme ile 3lü likert tipinde derecelendirilmiştir. Sonrasında ölçek öğretmenlerin çocuklar üzerindeki son üç aylık gözlemlerine dayalı olarak öğretmenler tarafından ön uygulama kapsamında 60; toplamda ise 553 çocuk için doldurulmuştur. Elde edilen veriler doğrultusunda cronbach alfa güvenirlik katsayısı hesaplanmıştır. Hesaplanan katsayı *adalet* için 0,915; *sorumluluk* için 0,917; *nezaket* için 0,901; *yardımseverlik* için 0,922; *özgüven* için 0,929; *liderlik* için 0,923; *saygı* için 0,913; *sabır* için 0,881 olarak hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan tüm maddelerin güvenirlik katsayısı 0,985 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik kapsamında ayrıca test-tekrar test yöntemine başvurulmuştur. *Adalet* alt boyutu için 0,833, *sorumluluk* alt boyutu için 0,987, *nezaket* alt boyutu için 0,937, *yardımseverlik* alt boyutu için 0,999, *özgüven* alt boyutu için 0,997, *liderlik* alt boyutu için 0,991, *saygı* alt boyutu için 0,978, *sabır* alt boyutu için test-tekrar test korelasyon katsayısının 0,922 olduğu tespit edilmiştir.

Bu araştırma kapsamında 48’i çocuk evlerinde, 356’sı ailesiyle birlikte kalan 61-72 aylık toplam 404 çocuğun ahlaki değer yapısı incelenmiştir. Çocuklar ile ilgili verilen cevaplar doğrultusunda hesaplanan iç tutarlılık Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı sonuçları Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği toplamına bakıldığında çocuk evlerinde kalan çocuklar için 0.979’dur. Ailesi ile birlikte kalan çocuklar ile ilgili verilen cevaplar doğrultusunda hesaplanan iç tutarlılık cronbach alfa güvenirlik katsayısı Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği toplamında 0.986’dır. Bu değerler incelendiğinde hem çocuk evlerinde kalan hem de ailesiyle birlikte kalan çocukların verilerinin “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği” alt boyutları ve ölçeğin tamamı için yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmaktadır.

2.3.Verilerin Toplanması ve Çözümlemesi

Ahlaki Değer Yapısını Belirleme Ölçeği’ni korunmaya muhtaç çocuklar ile ilgilenen bakım elemanları ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların okul öncesi öğretmenleri doldurmuştur. Verilerin analizinde Kruskal Wallis testi, Mann Whitney U testi, İlişkisiz Örneklem T testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi kullanılmıştır.

3.BULGULAR

Bu bölümde çocuk evlerinde kalan ve ailesiyle birlikte yaşayan iki ayrı gruptaki çocukların “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği”nden aldıkları puanların çocukların yaşadıkları yer, cinsiyet ve kardeş sayılarına göre değişip değişmediğine ilişkin bulgulara yer verilmiştir.

3.1.Çocukların Yaşadıkları Yer / Ahlaki Değer Yapısı

Tablo 1. Çocukların Yaşadıkları Yere Göre “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği”ne Yönelik İlişkisiz Örneklem T Testi Sonuçları

Ölçek alt boyutları	Yaşadığı yer	N	$\bar{X}$	SS	T	P
<i>Adalet</i>	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	29,42	6,19	4,669	0,000*
	Ailesiyle birlikte	356	33,55	5,70		
<i>Sorumluluk</i>	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	37,25	6,74	2,737	0,006*
	Ailesiyle birlikte	356	33,55	5,70		

Nezaket	Ailesiyle birlikte	356	39,85	6,11	2,228	0,026*
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	28,06	4,98		
Yardımseverlik	Ailesiyle birlikte	356	29,98	5,68	1,585	0,114
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	34,48	5,46		
Özgüven	Ailesiyle birlikte	356	36,05	6,55	3,169	0,002*
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	35,13	5,83		
Liderlik	Ailesiyle birlikte	356	38,17	6,31	1,789	0,074
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	34,29	6,24		
Saygı	Ailesiyle birlikte	356	36,15	6,84	3,433	0,001*
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	30,42	5,75		
Sabır	Ailesiyle birlikte	356	33,38	5,61	2,789	0,006*
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	29,46	5,14		
Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği Toplamı	Ailesiyle birlikte	356	31,81	5,54	3,241	0,001*
	Korunmaya muhtaç (Çocuk evi)	48	258,50	38,28		
		356	278,97	41,43		
n=404						

p<0,05*

Tablo 1 incelendiğinde araştırmaya katılan çocukların “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği”nin *adalet*, *sorumluluk*, *nezaket*, *özgüven*, *saygı*, *sabır* alt boyutundan ve ölçek toplamından almış oldukları puanların “ailesi ile birlikte yaşayan çocuklar” lehine anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir (p<0,05). Çocukların “Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği”nin *yardımseverlik* ve *liderlik* alt boyutundan aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır (p>0,05).

3.2.Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Cinsiyeti / Ahlaki Değer Yapısı

Tablo 2. Çocuk evlerinde kalan çocukların ahlaki değer yapılarının cinsiyetlerine göre hesaplanan Mann Whitney U testi sonuçları

Ölçek alt boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X} \pm SS$	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Adalet	Kız	29	28,41±5,45	21,83	633,00	1,639	0,101
	Erkek	19	30,95±7,06	28,58	543,00		
Sorumluluk	Kız	29	37,00±6,68	23,21	673,00	0,794	0,427
	Erkek	19	37,63±6,99	26,47	503,00		
Nezaket	Kız	29	27,90±5,05	24,07	698,00	0,265	0,791
	Erkek	19	28,32±4,99	25,16	478,00		
Yardımseverlik	Kız	29	33,45±5,09	21,66	628,00	1,749	0,080
	Erkek	19	36,05±5,77	28,84	548,00		
Özgüven	Kız	29	34,55±4,61	22,66	657,00	1,133	0,257
	Erkek	19	36,00±7,38	27,32	519,00		
Liderlik	Kız	29	34,93±5,46	25,05	726,50	0,339	0,735
	Erkek	19	33,32±7,33	23,66	449,50		
Saygı	Kız	29	29,90±5,43	22,91	664,50	0,973	0,331
	Erkek	19	31,21±6,27	26,92	511,50		
Sabır	Kız	29	29,14±5,60	22,66	657,00	1,135	0,256
	Erkek	19	29,95±4,45	27,32	519,00		
Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği Toplam	Kız	29	255,28±34,27	22,81	661,50	1,034	0,301
	Erkek	19	263,42±44,24	27,08	514,50		
n=48							

Tablo 2’de çocukların cinsiyetlerine göre *adalet*, *sorumluluk*, *nezaket*, *yardımseverlik*, *özgüven*, *liderlik*, *saygı*, *sabır* ve ahlaki değer yapısı toplam puanlarının anlamlı bir değişiklik

göstermediği tespit edilmiştir. Diğer bir anlatımla çocuk evlerinde kalan çocukların cinsiyetlerine göre ahlaki değer yapılarının hem toplam puanda hem de alt boyutlarda anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>0,05$).

3.3.Ailesiyle Birlikte Yaşayan Çocukların Cinsiyeti / Ahlaki Değer Yapısı

Tablo 3. Ailesiyle Birlikte Kalan Çocukların Ahlaki Değer Yapılarının Cinsiyetlerine Göre Hesaplanan İlişkisiz Örneklem T Testi Sonuçları

Ölçek boyutları	Cinsiyet	N	$\bar{X}$	SS	t	P
Adalet	Kız	191	34,42	5,25	3,119	0,002*
	Erkek	165	32,55	6,05		
Sorumluluk	Kız	191	41,03	5,27	3,992	0,000*
	Erkek	165	38,49	6,72		
Nezaket	Kız	191	30,84	4,98	3,108	0,002*
	Erkek	165	28,99	6,27		
Yardımseverlik	Kız	191	37,16	5,60	3,490	0,001*
	Erkek	165	34,76	7,31		
Özgüven	Kız	191	38,48	6,00	0,972	0,332
	Erkek	165	37,82	6,66		
Liderlik	Kız	191	36,36	6,89	0,613	0,540
	Erkek	165	35,92	6,79		
Saygı	Kız	191	34,20	5,15	3,001	0,003*
	Erkek	165	32,44	5,97		
Sabır	Kız	191	32,35	5,41	1,953	0,052
	Erkek	165	31,20	5,64		
Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği Toplam	Kız	191	284,84	37,58	2,907	0,004*
	Erkek	165	272,17	44,64		
n=356						

$p<0,05$ *

Tablo 3 incelendiğinde ailesiyle birlikte kalan çocukların cinsiyetlerine göre adalet, sorumluluk, nezaket, yardımseverlik, saygı ve ahlaki değer yapısı toplam puanlarının kız çocuklarının lehine anlamlı bir değişiklik gösterdiği görülmektedir. Ailesiyle birlikte kalan çocukların özgüven, liderlik ve sabır değer yapılarının cinsiyetlerine göre anlamlı bir değişiklik göstermediği saptanmıştır ($p>0,05$).

3.4.Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Kardeş Sayıları / Ahlaki Değer Yapısı

Tablo 4. Çocuk Evlerinde Kalan Çocukların Ahlaki Değer Yapılarının Kardeş Sayılarına Göre Hesaplanan Kruskal Wallis Testi Sonuçları

Ölçek boyutları	Kardeş sayısı	N	$\bar{X} \pm SS$	Sıra $\bar{X}$	df	X^2	P
Adalet	Kardeşi yok	6	34,00±2,53	35,08	3	4,390	0,230
	1 kardeşi	9	28,67±4,09	21,56			
	2 kardeşi	21	29,10±6,57	24,29			
	3 ve +	12	28,25±7,53	21,79			
Sorumluluk	Kardeşi yok	6	41,67±2,88	34,50	3	4,254	0,235
	1 kardeşi	9	36,33±4,03	19,67			
	2 kardeşi	21	36,38±8,03	23,64			
	3 ve +	12	37,25±6,94	24,63			
Nezaket	Kardeşi yok	6	31,67±2,94	34,75	3	4,669	0,198
	1 kardeşi	9	26,89±2,93	20,00			
	2 kardeşi	21	28,10±4,93	25,05			
	3 ve +	12	27,08±6,50	21,79			
Yardımseverlik	Kardeşi yok	6	37,33±3,61	31,92	3	2,086	0,555
	1 kardeşi	9	34,89±3,52	24,28			
	2 kardeşi	21	34,19±6,00	23,79			
	3 ve +	12	33,25±6,38	22,21			
Özgüven	Kardeşi yok	6	37,00±3,85	30,25	3	3,258	0,354
	1 kardeşi	9	37,44±5,88	29,61			
	2 kardeşi	21	34,24±5,55	21,83			
	3 ve +	12	34,00±6,95	22,46			
	Kardeşi yok	6	38,17±3,97	33,50			

Liderlik	1 kardeşi	9	36,67±4,15	30,17	3	8,928	0,030*
	2 kardeşi	21	31,90±5,06	18,02			
	3 ve +	12	34,75±8,74	27,08			
Saygı	Kardeşi yok	6	33,50±4,46	31,75	3	3,241	0,356
	1 kardeşi	9	27,89±4,01	18,67			
	2 kardeşi	21	30,76±5,56	25,12			
	3 ve +	12	30,17±7,32	24,17			
Sabır	Kardeşi yok	6	30,17±6,24	30,00	3	1,082	0,782
	1 kardeşi	9	28,89±2,26	23,39			
	2 kardeşi	21	29,71±5,03	23,90			
	3 ve +	12	29,08±6,69	23,63			
Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Öleęi	Kardeşi yok	6	283,50±25,74	34,58	3	3,571	0,312
	1 kardeşi	9	257,67±24,00	22,94			
	2 kardeşi	21	254,38±37,64	22,93			
	3 ve +	12	253,83±50,67	23,38			
Toplam							
n=48							

p<0,05*

Tablo 4'e göre çocuk evlerinde kalan çocukların kardeş sayılarına göre adalet, sorumluluk, nezaket, yardımseverlik, özgüven, saygı, sabır ve ahlaki değer yapısı toplam puanlarının anlamlı bir farklılık göstermediği saptanmıştır (p>0,05).

3.5.Ailesiyle Birlikte Yaşayan Çocukların Kardeş Sayıları / Ahlaki Değer Yapısı

Tablo 5. Ailesiyle Birlikte Kalan Çocukların Ahlaki Değer Yapılarının Kardeş Sayılarına Göre Hesaplanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Ölçek boyutları	Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P
<i>Adalet</i>	Gruplar arası	67,354	2	33,677	1,036	,356
	Gruplar içi	11476,632	353	32,512		
	Toplam	11543,986	355			
<i>Sorumluluk</i>	Gruplar arası	148,325	2	74,163	1,997	,137
	Gruplar içi	13112,079	353	37,145		
	Toplam	13260,404	355			
<i>Nezaket</i>	Gruplar arası	162,448	2	81,224	2,536	,081
	Gruplar içi	11307,451	353	32,032		
	Toplam	11469,899	355			
<i>Yardımseverlik</i>	Gruplar arası	131,137	2	65,569	1,532	,218
	Gruplar içi	15111,051	353	42,808		
	Toplam	15242,188	355			
<i>Özgüven</i>	Gruplar arası	224,995	2	112,498	2,852	,059
	Gruplar içi	13922,207	353	39,440		
	Toplam	14147,202	355			
<i>Liderlik</i>	Gruplar arası	401,448	2	200,724	4,371	,013*
	Gruplar içi	16209,054	353	45,918		
	Toplam	16610,503	355			
<i>Saygı</i>	Gruplar arası	172,791	2	86,396	2,777	,064
	Gruplar içi	10981,487	353	31,109		
	Toplam	11154,278	355			
<i>Sabır</i>	Gruplar arası	157,954	2	78,977	2,597	,076
	Gruplar içi	10735,811	353	30,413		
	Toplam	10893,764	355			
Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği	Gruplar arası	10266,562	2	5133,281	3,025	,051
	Gruplar içi	599103,033	353	1697,176		
	Toplam	609369,596	355			

p<0,05*

Tablo 5 incelendiğinde ailesiyle birlikte kalan çocukların kardeş sayılarına göre adalet, sorumluluk, nezaket, yardımseverlik, özgüven, saygı, sabır ve ahlaki değer yapılarını toplamalarının anlamlı bir farklılık göstermediği görülmektedir. Başka bir anlatımla kardeşi olmayan, bir kardeşi bulunan, iki veya daha fazla kardeşi olan çocukların söz konusu değer yapılarının benzer düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Çocukların liderlik değer yapılarının çocukların kardeş sayılarına göre anlamlı bir farklılık gösterdiği görülmektedir . Farklılığın hangi gruplar arasında olduğunun belirlenmesi amacıyla çoklu karşılaştırma LSD testi hesaplanmıştır. Hesaplama sonucunda iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların ($34,43 \pm 6,67$), kardeşi olmayan ($37,04 \pm 6,51$) ve bir kardeşi olan çocuklara ($36,65 \pm 6,98$) göre liderlik değer yapılarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

4.TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Yapılan bu araştırmada çocukların ahlaki değer yapıları yaşadıkları yer, cinsiyet ve kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesi yapılmıştır. Yapılan bu araştırmada çocukların ahlaki değer yapıları yaşadıkları yer, cinsiyet ve kardeş sayısı değişkenine göre incelenmesi yapılmıştır. Bu bölümde ilgili literatür ışığında araştırma bulguları tartışılmaya çalışılmıştır.

Tablo 1'e göre ailesi ile birlikte yaşayan çocukların "Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği"nden aldıkları puanlarının çocuk evlerinde kalan çocukların puanlarına göre anlamlı derece de yüksek olduğu görülmektedir. Yardımseverlik ve liderlik alt boyutlarından aldıkları puanlara bakıldığında anlamlı bir farklılık olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Kurum bakımında olan çocuklar ve ailesiyle birlikte yaşayan çocuklar ile yapılan diğer çalışmalarda da ulaşılan sonuçların ailesiyle birlikte yaşayan çocukların lehine olduğu görülmektedir (Çeliköz vd,2008; Koşay,2013; Gülay, 2004; Güçray, 1989; Pektaş, 2002; Bıyıklı, 1988). Ayrıca kurum bakımında bulunan çocukların sorumluluk ve özgüven konusunda eksikliklerinin olduğu ve benlik kavramlarının daha olumsuz olduğu sonucuna ulaşan çalışmalar mevcuttur (Turan, 2003; Yazıcı, 2013).

Araştırma sonucu diğer çalışmalarla birlikte değerlendirildiğinde aile kavramından mahrum büyüyen korunmaya muhtaç çocukların ahlaki değer yapılarının bu durumdan olumsuz etkilendiği görülmektedir. Korunmaya muhtaç çocuklara sunulan hizmetler ile ilgili düzenlemeler sürekli olarak arttırılmaktadır. Özellikle kışla tipi kurum bakımından ev tipi kurum hizmetlerine geçiş gerçekleştirilip çocuklarla daha bireysel ilgilenilerek bu aile yoksunluğunun olumsuz etkileri en aza indirilmeye çalışılmaktadır. Ancak her ne kadar düzenleme yapılsa bile aile sevgisinden yoksun büyümenin, aile sıcaklığının ve sabit rol model kişilerin olmamasının çocukların değer yapılarını olumsuz etkilediğini söylemek mümkündür. Araştırma sonucu incelendiğinde yardımseverlik ve liderlik alt boyutlarında anlamlı bir farklılık olmadığı görülmektedir. Çocuk evlerinde kalan çocukların yaşlıları ile kalmaları ve sürekli bir akran iletişimi içinde olmaları, yardımseverlik ve liderlik değer yapılarının kurumdaki yaşlılarıyla ve okuldaki etkinlikler desteğiyle aile yoksunluğundan etkilenmediği düşünülmektedir.

Tablo 2'ye göre çocuk evlerinde kalan korunmaya muhtaç çocukların ahlaki değer yapıları cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Tablo 3'e göre ailesiyle birlikte kalan çocukların "Ahlaki Değer Yapısı Belirleme Ölçeği"nden aldıkları puanlar kız çocukları lehine anlamlı derece de yüksektir. Özgüven, liderlik ve sabır alt boyutlarında cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir farklılık bulunmamaktadır.

Ailesiyle birlikte yaşayan çocuklar ile yapılan çalışmalarda bu çalışmanın sonucunu destekler nitelikte olan çalışmalar (Koşay, 2013; Özbey, 2017; Sarı, 2007; Seven, 2008; Yaşar Ekici, 2013) olduğu gibi; cinsiyet değişkeninin herhangi bir farklılaşmaya yol açmadığını saptayan çalışmalarda mevcuttur (Güçray, 1989; Öztürk, 2008; Vaizoğlu, 2008). Yapılan bu araştırma ile ulaşılan sonucun, ailelerin ve toplumun cinsiyete göre çocuklardan beklentilerinin, Türk kültürel normlarından etkilenmesi ile farklılığın oluştuğu düşünülmektedir. Erkek çocuklarının toplum içinde kazandığı olumsuz davranışlar kimi aileler tarafından normal gibi algılanmaktadır. Bu durumda gözlemlenen olumsuz bir davranışın olumluya çevrilmesi de güçleşmektedir. Ülkemizde kız çocukları daha fazla ev

ortamında kalmaktadır. Bu da ailenin kız çocuklarını değerler konusunda daha çok yönlendirebilmesi anlamına gelmektedir.

Araştırma bulgusuna göre çocuk evlerinde kalan çocukların ahlaki değer yapılarının cinsiyet faktöründen etkilenmediği görülmektedir. Yapılan literatür araştırmasında korunmaya muhtaç olan çocuklar ile ilgili yapılan çalışmalarda kız çocuğunun lehine anlamlı farklılıklara ulaşıldığı görülmektedir (İnce, 2013; Kemer kaya, 2012; Uslu, 2011). Yapılan araştırmaların çoğunun ilköğretim dönemi ve daha sonrası yaşlarda gerçekleştirildiği görülmektedir. Bu araştırmada ise çocuklarının yaşlarının küçük olması, o yaş grubunda ahlaki değer yapılarının cinsiyet faktörüne bağlı olarak farklılaşmadığını göstermektedir. Cinsiyetin etkili olmadığı sonucu, çocuklara verilen eğitimin kızları da erkekleri de etkilediğini göstermektedir. Toplumsal rol beklentisi ve kültürel özelliklerinde çocukların değer yapılarını, bu yaşta etkilemediği söylenebilir. Ailesiyle yaşayan çocuklarda sonucun kız çocuklarının lehine anlamlı çıkması, ebeveyn faktörünün etkili olduğunu, ebeveyn tutumlarının çocukların ahlaki değer yapılarında farklılık olmasını sağladığı düşünülmektedir.

Tablo 4 ve Tablo 5'e göre çocuk evlerinde kalmakta olan korunmaya muhtaç çocuklar ve ailesiyle birlikte yaşayan çocukların Ahlaki Değer Yapısı Ölçeğinin toplamından aldıkları puanlar kardeş sayısı değişkenine göre anlamlı bir farklılık göstermemektedir. Hem korunmaya muhtaç hem de ailesiyle birlikte yaşayan çocuklardan ahlaki değer yapısının sadece liderlik alt boyutunda iki ve daha fazla kardeşi olan çocukların, kardeşi olmayan ve bir kardeşi olan çocuklara göre liderlik değer yapılarının daha düşük düzeyde olduğu tespit edilmiştir.

Ahlaki değer yapılarına ilişkin yapılan çalışmaların sonuçları incelendiğinde kardeşli bireylerin lehine anlamlı farklılıkların olduğunu gösteren çalışmalar (Avşar Handan, 2013; Koşay, 2013; Taylı, 2000) olduğu gibi anlamlı farklılığın olmadığı çalışmalar da (Elibol Gültekin, 2008; Güçray, 1989; Kemer kaya, 2012; Öztürk, 2008; Sarı, 2007; Seven, 2008; Uzmen, 2001; Vaizoğlu, 2008) mevcuttur. Bu araştırma bulgusunda anlamlı farklılık bulunmamaktadır. Kardeş ilişkisi aile içinde çocukların anne babadan sonra en çok destek aldığı ilişki grubudur. Araştırma bulgusunun sebebi ise kardeşi olmayan çocuğun, bütün deneyimleri kendisi yaşayarak öğrenmesi ve daha fazla karar alıp sorumluluk ve özgüven becerisini aktif kullanması olabilir. Ayrıca tek olan çocuk ile ebeveynlerin daha çok ilgilenmeleri ve olumlu davranışların kazandırılması konusunda daha verimli olmaları olabilir. Korunmaya muhtaç olan çocukların bulunduğu ortamda kendisini ön plana çıkartarak dikkat çekmeye çalışması akranlarına karşı kendisini ezdirmeme hali liderlik davranışlarını benimsemelerini artırmış olabilir. Kardeşi olan çocuklarda ise kendini savunma ve ön plana çıkma ihtiyacı duyulmamış olabilir.

Bu sonuçlar ışığında aşağıdaki öneriler verilebilir;

Korunmaya muhtaç çocukların kurum bakımından ziyade aile ortamında kalmalarının sağlanması önemi araştırma sonucunda görülmektedir. Buna istinaden ailelere maddî ve psikolojik destek çalışmaları üzerinde yoğunlaşarak çocukların kendi ailesiyle yaşayabilme olanaklarını arttırmak daha uygun olacaktır.

Korunmaya muhtaç çocukların ahlaki değer yapılarının ailesiyle yaşayan çocuklara göre düşük çıkması ile ilgili olarak ahlaki değer eğitim programları uygulanarak iki grup arasında ortalama puanların birbirine yaklaşması sağlanabilir.

Ahlaki değerlerin kazanılmasında istikrarlı ve donanımlı bir aile ortamı önemli görülmektedir. Çocuklar ile birebir ilgilenen bakım elemanlarının sabit kalmaması özellikle küçük yaş gruplarında güven duygusunu olumsuz etkilediği düşünülmektedir. Bu nedenle bakım elemanlarının sık değişmesi uygun görülmemektedir. Ayrıca çocuk evlerinin kontrollerinin

daha sık olması, kurum bünyesindeki meslek elemanları ve ilgili ev sorumlularının çocuklarla bireysel görüşmelerinin arttırılması da önemli görülmektedir.

Korunmaya muhtaç çocukların birebir hayatlarını geçirdiği kişiler olan bakım elemanlarının mesleki ve kişisel eğitimlerine ve bu eğitimlerin düzenli olarak gerçekleştirilmesine önem verilmesi önerilebilir.

Bakım elemanlarının çocuk evleri nöbetlerinde çocuklar ile uygulayabilecekleri seviyede günlük etkinlik temelli modüler program kitapları hazırlanarak bakım elemanlarının kullanımına sunulabilir. Bu şekilde hem çocuklara verilmesi gereken değerler etkinlik bazlı verilebilir hem de bakım elemanlarının ev içi çalışma verimi arttırılır. Bu etkinlikler aracılığıyla çocuklar ile daha etkili vakit geçirip aralarındaki bağın kuvvetlenmesi desteklenebilir.

KAYNAKÇA

Akbulut Ş. A. (2006). Korunmaya muhtaç çocuk kavramına yeni yaklaşım (topsullaşma sürecinde uygulanan sistemlerin analizi: İzmir örneği). Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Arabacı, B. & Akgül, T. (2013). Elazığ ilinde uygulanan etkinlik temelli değer öğretimi uygulamalarının değer öğretimi uygulamalarının değerlendirilmesi. Değerler Eğitimi Dergisi, 11(25), 7-31.

Avşar, A. H. (2013). Ergen bireylerde sosyal beceri düzeyinin kardeşli ve tek-çocuk olma açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Arel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Aydın, M. Z. (2006) .Ailede çocuğun ahlak eğitimi. Ankara: Nobel.

Aydın,M.Z. & Gürler,Ş. (2014). Okulda değerler eğitimi. Ankara: Nobel.

Berens, A. E. & Nelson, C. A. (2015). The science of early adversity: is there a role for large institutions in the care of vulnerable children?. The Lancet, 386 (9991), 388-398.

Bıyıklı, L.(1988). Yetiştirme yurdundaki çocukların zihinsel ve psiko-sosyal gelişimlerinin incelenmesi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 20(1-2), 87-98.

Büyüköztürk, Ş. (2014). Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: istatistik, araştırma deseni, spss uygulamaları ve yorum. Ankara: Pegem.

Cebe, F. (2005). Sosyal hizmetler ve çocuk esirgeme kurumu yetiştirme yurtlarında barınan çocukların benlik saygısı, depresyon, kaygı skorlarının ailesi yanında kalan çocuklarla karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, İstanbul.

Çeliköz, N., Seçer, Z., Çetin, Ş., & Demir Şen, H. Ş., (2008). Çocuk yuvası ve ailesiyle yaşayan çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. Gazi Üniversitesi Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi Dergisi,23, 1-13.

Dirican, R. (2013). 3-6 yaş grubu çocuklarına yönelik yayımlanan resimli hikaye kitaplarının bazı temel değerler açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Elibol Gültekin, S. (2008). 5 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin bazı değişkenler açısından değerlendirilmesi . Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Erkan, G. (1995). Korunmaya muhtaç çocuklar. Çocuk yuvalarında bir araştırma. Sosyal Hizmet, 24-78.

- Gibbons, J. A. (2007). Sociological and symbolic family processes in the structure of orphanages in Egypt. *International Journal of Sociology of the Family*, 33 (1), 199-217.
- Güçray Sonay, S. (1989). Çocuk yuvasında ve ailesi yanında kalan 9, 10, 11 yaş çocuklarının öz-saygı gelişimini etkileyen bazı faktörler. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gül, R. (2013). Bir değer eğitimi olarak ilköğretim döneminde doğruluk eğitimi. Yüksek Lisans Tezi, Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çorum.
- Gürvardar, D. (2001). Yetiştirme yurdunda yetişen çocuklar ile ana-baba yanında yetişen çocukların umutsuzluk düzeyinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Gülay, H. (2004). Korunmaya muhtaç çocuklarla ailesiyle yaşayan 6 yaş çocuklarının sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler, Ankara.
- İnce, E. (2013). Kayseri ili'nde kurum bakımında olan 6-14 yaş grubu korunmaya muhtaç çocukların ruhsal uyum durumları. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Kaler, S. R., & Freeman, B. J. (1994). Analysis of environmental deprivation: Cognitive and social development in Romanian orphans. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 35(4), 769–781.
- Karatay, H. (2011). Karakter eğitiminde edebi eserlerin kullanımı. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature And History Of Turkish Or Turkic*. 6(1), 1398–1412.
- Kemer kaya, G. (2012). Korunmaya muhtaç ilköğretim 6-8. sınıf öğrencilerinin sosyalleşme becerilerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. Aksaray Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aksaray.
- Koşay, A. (2013). Çocuk yuvasında ve çocuk evinde kalan korunmaya muhtaç çocuklar ile ailesi yanında yaşayan çocukların sosyal becerilerinin karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Kozan, L. (2012). Korunmaya muhtaç çocukların din eğitimi. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Elazığ.
- Nalbant, Ş. (2016). Korunmaya muhtaç çocuklarda çocuk evleri bakım modelinin toplumsallaşmaya ilişkin rolü: Kayseri örneği. (Yüksek Lisans Tezi). <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Oruç, C. (2010). Okul Öncesi Dönem Çocuğunda Ahlaki Değerler Eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*. 1(2), 37–60.
- Özbey, S. (2009). Anaokulu ve anasınıfı davranış ölçeği'nin (pkbs-2) geçerlik güvenirlik çalışması ve destekleyici eğitim programının etkisinin incelenmesi. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Özbey, S. (2017). A Study On The Relation Between The Value Behaviour And Problem Solving Skills Of The Pre-School Children. *European Journal Of Education Studies*, 3 (4), 1-19.
- Öztürk, A. (2008). Okulöncesi eğitimin ilköğretim 1. ve 3. sınıf öğrencilerinin sosyal becerilerine etkisinin incelenmesi . Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

Öztürk, N. (2011). 61-72 aylık çocuklar için “ahlaki değer yapısını belirleme ölçeği”nin geçerlik ve güvenirlik çalışması. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Pektaş, C. (2002). 9-12 yaş korunmaya muhtaç çocukların benlik saygıları ile zihinsel gelişmeleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sarı, E. (2007). Anasınıfına devam eden 5-6 yaş grubu çocukların, annelerinin çocuk yetiştirme tutumlarının, çocuğun sosyal uyum ve becerilerine etkisinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Seven, S. (2008) 7-8 Yaş Çocuklarının Sosyal Becerilerinin İncelenmesi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi.18(2), 151-174 .

Sosyal Hizmetler Ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çocuk Evleri Çalışma Usul Ve Esasları Hakkında Yönetmelik. (2008). T.C. Resmi Gazete, 27015, 05 Ekim 2008.

Şenocak, H. (2005). Korunmaya muhtaç çocuklar: İstanbul yetiştirme yurtları üzerine bir alan araştırması. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Taylı, A. (2000). Kardeş sahibi olup olmama durumunun okul öncesi dönemdeki sosyal oyuna etkisi. (Yüksek Lisans Tezi) . <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.

Turan, L. (2003). Korunmaya muhtaç çocukların umutsuzluk, suçluluk duyguları, benlik kavramları ve geçmişe ilişkin tutumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

Uslu, R. (2011). Yararlandıkları hizmet modeline göre korunmaya muhtaç çocuklarda davranış ve duygusal sorunlar. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Uzmen Selay, F. (2001). Okulöncesi eğitim kurumlarına devam eden altı yaş çocuklarının prososyal davranışlarının resimli çocuk kitapları ile desteklenmesi. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Vaizoğlu, F. (2008). Anaokuluna devam eden çocukların sosyal davranışları ile ebeveynlerinin evlilik uyumlarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi , Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Yaka, Ş., Yalçın,D. & Denizli,E. (2014). Okul öncesi eğitimde verilecek öncelikli değerlere ilişkin veli görüşleri. Değerler Eğitimi Dergisi, 12(28), 169-192.

Yalçın, A. (2011). Çocuk koruma kanunu kapsamında korunmaya muhtaç çocukların gelecek kaygılarının incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyonkarahisar.

Yaşar Ekici, F. (2013). Okul öncesi eğitim kurumlarındaki aile katılım çalışmalarına katılan ve katılmayan ailelerin çocuklarının sosyal beceri ve problem davranışlar açısından karşılaştırılması. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Yazıcı, E. (2012). Korunmaya muhtaç çocuklar ve çocuk evleri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9(18), 499-525.

Yazıcı, E. (2013). Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik sosyal hizmetler: kurum bakım hizmetinden yararlanmış bireyler üzerine bir araştırma. Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yörükoğlu, A. (2007). Değişen toplumda aile ve çocuk. İstanbul: Özgür.